

Strafferetsreformer vedrørende forbrytersk ungdom.

Foredrag ved Nordisk møte for børne- og ungdomsvern
i København Juli 1921.

Av

Cand. jur. Conrad Falsen, Kristiania.

Den verdenskrig, som vi nylig har gjennomlevet har brakt aktualitet i spørsmålet om bekjæmpelsen av forbryterondet.

Under og efter krigen saa man i praktisk tatt alle land og serlig da i de krigsførende hvordan forbrytelsene tiltok. Politi og domstoler blev overbebyrdet og fengslene fyllt. Man stoppet uvilkaarlig op likeoverfor denne kjennsgjerning, og ga sig til aa resonnere over forbryterspørsmålet og la det op til fornyet revision.

Vore autoriteter folte uvilkaarlig at straff og fengsel saaledes som vi nu har det er et slett unversalmiddel mot forbryterondet. Der maa andre metoder til.

Man maa trenge dypere inn i spørsmålet, søke hen til ondets rot. Man maa boie sig for og la i betragtning den erfaring, som viser, at likeoverfor unge lovoverfredere er en unodvendig anvendelse av straff og fengsel ikke blot uheldig for det enkelte individ men likefrem skadelig.

Det er meget vanskelig generelt sett aa kunne fastslaa efter hvilke lover ungdomskriminaliteten vokser og synker. Men det er neppe tvilsomt, at den er avhengig av de økonomiske og sociale forhold. Vi saa det under verdenskrigen. I de krigsførende land skapte den en ganske uhyggelig for-

økelse av forbrytternes antal, og selv i de skandinaviske lande merket man en stigning av forbrytelse og en forskyvning av selve forbryterklientellet i retning av yngre delikventer. Og det er langt fra utenkelig, at den arbeidsløshet og de daarlige tider vi nu gaar imøtte vil bidra silt til en yderligere stigning av forbrytelser blandt den opvoksende slegt.

Det vanskeligste spørsmål innen vår kriminallpolitik blir hvordan man skal faa grepet forbryterondet an ved roten og faa hindret, at der kommer nye rekrutter til forbryterhæren.

Man maa med andre ord stille sig likeoverfor spørsmålet: Hvad er straff, og naar bør straffen anvendes?

Og ved straff burde man nu i vor civiliserte og sterke sociale tid ikke se annet enn det middel, som samfundet har til aa verne sin sikkerhet.

Det er et faktum, som man ikke kommer forbi, at et velordnet samfund maa sette op klare, skarpe grenser, som borgerne ikke har lov aa overtre, som det maa medføre straff aa sette sig utover. Heri ligger naturlig, at grenserne for handlefriheten alltid nøiagtig maa dekke den sunde, almindelige opfatning innen samfundet av hvad der er rett og riktig. Men har et samfund først trukket op grenser for hvad der er strafbart, saa maa det samme samfund sørge for at der skrides inn mot dem, som forgaar sig mot lovene. Det er intet farligere og mere skadelig enn aa hevde straffebestemmelsene paa papiret — ikke i det levende liv.

En av de største og vanskeligste spørsmål vor tid har under behandling er hvordan man skal behandle de mennesker, som forgaar sig mot straffeloven. Det er ikke saa let aa vite hvilke midler og veier man skal gaa for aa helbrede et antisocialt menneske for aa drive ut hans forbryterske tilbøieligheter og i det hele for aa bøie hans sinn og tvinge hans handlinger inn under de krav og innenfor den ramme, som et samfund til enhver tid setter for borgernes handlefrihet.

Betrakter man straffen og i forbindelse hermed vore

fengsler, vil man se, at der stadig er foregaaet en utvikling fremover, og man vil ved at følge med i vor tids sociale bevegelse se, at der dag for dag stilles sterkere og skarpere krav til at rettferdighet og humanitet skal skje fyldest mot enhver — rik eller fattig — ung eller gammel — som har forgaaet sig mot straffeloven.

Og hvor det gjælder de unge maa man serlig staa paa vakt mot overgrep eller vilkaarlighet.

Von Liszt har ganske sikkert rett naar han sier: »Hvis en mindreaarig begaar en forbrytelse, og vi lar ham løpe, saa er sandsynligheten for, at han atter skal begaa forbrytelser mindre enn om vi hadde straffet ham«.

Selv om vi ikke gaar saa langt, kann vi ganske sikkert bli staaende ved Corre's ytring i »Essais sur la Criminalité«. De unge forbrytere bør ikke betragtes som samfundets bærme, de er tvertimot innforlivet i samfundet paa samme maate som saaret paa kroppen.

Ene og alene i et samfund og netop i et samfund kann en forbrytelse komme istann. Men naar man først erkjenner, at forbrytelser er en samfundssygdøm, saa ligger det snublende nær aa betragte den som saadan, og verne samfundet mot den.

Men denne behandlingsmaate maa legges saa bredt an som mulig. Det er en socialpolitisk oppgave, som jeg ikke her skal komme inn paa.

Jeg stanser op likeoverfor den kjennsgjerning, at en ung gutt eller pike har begaaet en lovovertrædelse, og at samfundet skal skride inn for aa verge sig mot den unge lovovertræder.

Samfundet vil herunder benytte sig av 2 forskjellige institusjoner, hvis myndighetsomraade paa enkelte felter er helt suverænt, mens det paa andre krysser hinanden.

Den ene institusjon er vergeraadene, den anden paatalemyndigheten.

Hvis det gjælder ungdom under 14 aar er vergeraadene

helt suveræne, og naar forbryteren har fyllt 16 aar kann paatalemyndigheten skalte og valte med ham efter ønske.

Men aarsklassen mellem 14 og 16 aar kann behandles av begge organisasjoner, og paa dette omraade kann der opstaa kompetensstrid.

De 2 institusjoners virkemaater og virkemidler er høist forskjellige. Vergeraadene er den skaanende og opdragende institusjon. Paatalemyndigheten virker haard og straffende.

Vor tid gaar i retning av aa legge hovedvegten paa opdragelsen. Følgen herav er, at paatalemyndigheten maa trenges i bakgrunden, hvor det gjælder de unge forbrytere.

Samtidig hermed bør man overveie aa forhøie den kriminelle lavalder og gjøre al vergeraadsopdragelse principal for alle lovovertrædere under 18 aar.

Jeg skal belyse dette litt nærmere:

Som det er mine damer og herrer bekjennt, er den kriminelle lavalder i Norge for tiden 14 aar. Vor straffelov fastsetter i § 46, »at ingen kann straffes for handling foretatt før det fyllte 14 aar». Men har en lovovertræder først passert denne aldersgrense kann straff anvendes mot ham, og han kann anbringes i fengslig forvaring. Det bør her hevdes, at den kriminelle lavalder bør settes noget høiere, f. eks. til 16 aar. Den internationale kriminalitetsforening har vistnok utfalt sig for en straffbarhetsalder av 14 aar, men det oprindelige forslag av Krohne, von Liszt og Appellius gikk ut paa 16 aars alderen som den lempeligste grense. Det er ganske sikkert, at man ikke kann regnes som voksen før 16 aars alderen, og det ligger da nær, at ens handlinger heller ikke før den alder bør dømmes efter de metoder, som straffemyndighetene følger.

Man har for Norges vedkommende faatt en garanti ved paataleinstruksen av 12. mai 1920 § 54, som bestemmer, at straks efterforskning settes igang mot barn mellem 14—16 aar bør politiet underrette vergeraadet. Og at vergeraadet skal underrettes, hvis det begjæres rettslig avhørelse i saadanne saker. Likeledes bør statsadvokaten før han avgjør

littalespørsmålet i en saadan sak, hvis den angaar *forbrytelse*, forelegge sakens dokumenter for vergeraadets formann for at denne eller vergeraadet kann bli bekjent med saken og gis anledning til aa uttale sig og i tilfelle treffe forføining. Tilsvarende regler gjelder *politiet* i saker angaaende *forseelse*, hvor det straffbare forhold vidner om sædelig fordervelse eller tydelige forbryterske tilbøieligheter hos barnet.

Jeg vil da heller for min del vende op ned paa de bestaaende regler saaledes at vergeraadene blir det principale og paatalemyndigheten det subsidiære.

Selv om man følger den propositjon, som iaar er fremlagt av det kgl. norske Kirkedepartement, og som er et resultat av barnevernskomiteens innstilling vil grensen for vergeraadets behandling av barn ikke bli satt saa høi, at der vil være nogen fare for aa la vergeraadene bli principale fremfor vaare straffemyndigheter. Grensen for vergeraadenes behandling av barn er efter st.prp. av 2. februar 1921 til lov om vergeopdragelse satt til barn som ikke har fyllt 18 aar. Vergeraadene bør netop ha anledning til aa skride inn mot den ungdom, som har lettest for aa gli ut, nemlig aldersklassen 16—18 aar. Det maa social-politisk sett være en meget stor betryggelse, at ungdom under 18 aar gis inn under de opdragende og forebyggende institusjoner, hvis specialitet det netop er aa behandle ungdom aa finne veier til aa hjelpe og rettlede dem. De opdragende myndigheter bør fremfor andre netop være i besiddelse av de verne- og optagelseshjem, som skal til for aa gjøre vergeopdragelsen saa effektiv og fullstendig som mulig.

Naar man ser hen til den kjemsgjerning, at den norske lov, saaledes som den gjelder idag ene og alene har straffemyndighetene til aa behandle alle lovovertridere over 16 aar, vil man maatte kreve, at der fra disses side vises den aller største forsigtighet og omtanke.

At saa ikke altid skjer ligger mer i systemets natur enn i lovenes. Den norske paatalemyndighet, som de norske forhørsdommere er overbebyrdet med arbeide. De behandler

alle mulige slags straffesaker, alle kategorier av lovovertridere. Derved formindskes let den inngaaende og nøiagtige behandlingsmaate, som de unge lovovertridere har serlig krav paa og er nødvendig, hvis man skal undgaa aa treffe avgjørelser, som vil virke haarde paa det enkelte individ, og ha mere vidtrekkende følger for vedkommende en man i øieblikket er klar over.

For paatalemyndighetens vedkommende burde alle saker vedkommende unge lovovertridere samles hos en enkelt politifullmektig, som blev specialist paa det omraade det her gjælder. Det skulde forelegges denne embedsmann personlig aa avhøre og opta rapporter av saavel sigtede som vidnerne. Og man skulde aldrig tillate, at en ung lovovertrider blev satt i fengsel uten at han personlig var fremstillet for embedsmannen. Saaledes som forholdet er ordnet hos os hører det til de rene undtagelser, at politiembedsmannen ser og taler med den forbryter, hvis sak er lagt i hans hender. Og det ligger ofte i de underordnede politimenns hender om vedkommende skal settes i fengsel eller ikke. Og det forekommer — serlig om natten — at saken ene og alene pr. telefon blir forelagt embedsmannen.

Heri er en ændring paakrevet. Det bør bli en regel, at ingen lovovertrider settes i fengsel, uten at han personlig har hat anledning til aa forelegge sin sak for den ansvarshavende embedsmann. Skulde en arrestasjon skje midt paa natten, maatte forbryteren holdes paa politikammeret inntil næste morgen. Aa sette en ung kvinne eller mann i fengsel for første gang selv om det kun er for et par dage er en handling, som meget nøie maa overveies. Det er ved denne handling, at forbryterstempleet faaes, om man kann tale om et saadant.

Det ligger i sakens natur, at der av den politiembedsmann, som skal behandle de unge, bør kreves serlige egenskaper, som ikke er nødvendige f. eks. hos en politimann ved ordensavdelingen.

Embedsmannen bør være i besiddelse av en serlig grad

av menneskekunnskap. Han maa forstaa de unge, kunne sette sig inn i deres forhold, bibringe dem den rette forstaaelse av sakens alvor og dens betydning for den unge og hans fremtid.

Gjælder dette politimannen maa det i endnu høiere grad gjælde den dommer, som har med saken aa gjøre. Han vil i likehøi grad komme i kontakt med de unge, og han vil faa den avgjørende innflytelse paa deres sak.

Det virker i det lange løp uheldig, at der ikke er faste strafferettsdommere, og serlig da barnedommere. En stadig skiftning av assessorer ved strafferetten gir denne et uensartet preg. Avgjørelsene blir tilfeldig, der blir ingen fast plan og ledelse i det hele. Vore uensartede domme skaper usikkerhet baade hos dem som arbeider med de strafferettslige saker, som hos de enkelte individer, som blir dømt. En ensartet fast praksis vilde skape større sikkerhet, og gi dommeren større autoritet hos dem, hvis saker de behandler.

Det er en sak, som man ogsaa i denne henseende bør være opmerksom paa. Og det er den uforholdsmessig lange tid, som selv arrester saker tar. Saavidt jeg i øieblikket har oversigt over det, tar arrester saker som paadømmes summarisk ved forhørsrett bort i mot 4 à 6 uker. Sakenes behandling er for en meget stor del avhengig av politiets arbeidstempo.

Det er et aapent spørsmaal om man ikke burde gaa til den ordning, at dommeren i samme rettsmøte, som fengslingsskjendelsen blir avsagt ogsaa setter en frist innen hvilken politiet skal ha tilendebrakt sitt arbeide. En saadan kort frist vilde paaskynde sakens hele behandling og virke stimulerende paa den enkelte, som fikk med den aa gjøre. —

Det horer som bekjennt under politiet aa fremskaffe alle opplysninger i en straffesak. Det er det som legger grunnlaget for dommeren.

Man har imidlertid paa dette omraade savnet den undersøkelse, som finner sted i andre land i forbindelse med probationssystemet.

Politiets noget ensidige syn paa straffesakerne burde utfylles, suppleres med undersøkelser utført av private foreninger, likesom paataleundlatelse, betinget dom burde gis det nødvendige supplement, som ligger i et tilsyn utført av private borgere.

Ved forandring i straffeloven og straffeprocessloven av 25. juli 1919, blev der aapnet adgang til aa anvende betinget dom og paataleundlatelse mot lovovertrudere, serlig under 25 aar, saafremt de underkaster sig tilsyn og forskrifter av en av Kongen godkjennt forening, som utøver tilsyn med lovovertrudere.

Dette bidrog til at det norske Justisdepartement midlertidig og uten hjemmel i lov har aapnet adgang for de tilsynsførende foreninger aa foreta undersøkelser til bruk for politi og domstole.

Til grunn for denne beslutning ligger blandt annet en skrivelse av 26. novbr. 1919 fra De Norske Forsørgsforeningers Landsforbund, hvori man gjør Regjeringen bekjent med, at der i de lande, hvor »probation«systemet er gjennomført i sin fulle utstrekning er anvendt en særegen undersøkelse under medvirken av Forsørgsforeningene sikende til aa fremskaffe fyldigst mulige opplysninger om vedkommende lovovertruders karakter og personlige forhold.

Ved enhver avgjørelse om paatale bør undlates eller betinget dom ilegges, vil det være av den største betydning at den myndighet, som skal treffe avgjørelsen faar et solid grunnlag aa bygge paa. Gjennem en undersøkelse som den nevnte, vil man faa frem alle de momenter, som har ledet til lovbruddet. Der vil skaffes opplysninger om lovovertruders psykiske og fysiske egenskaper, hans oppdragelse og utdannelse, hans hjemlige forhold, hans omgang og hele utvikling. Disse opplysninger hentes fra hjem, skole, paa- rørende, arbeidsgivere m. v.

Imidlertid har ulykken for Norges vedkommende været den, at der var 2 organisasjoner, som bod sig til undersøkel- sesarbeidet. For ikke aa støte nogen av dem tillot Justis-

departementet i en skrivelse av 13. januar 1921 begge organisasjoner aa utføre dette, mens det efterfølgende tilsyn blev delt saaledes, at Lærehjems- og Verneforeningene skulde føre tilsyn med de paataleundlatte og Forsorgsforeningene med de betinget dømte.

En saadan ordning av undersøkelsen er dødfødt, og praksis har — tiltrods for at ordningen bare har virket fra 1. mars iaar — vist, at man snaarest mulig bør legge den hele undersøkelse under en organisasjon likesom ogsaa tilsynet med lovovertridere ikke forsvarlig kann overlates 2 organisasjoner.

Disse sporsmaal maa tas op av den straffelovskommisjon, som nu i nærmeste fremtid vil bli nedsatt i Norge.

Denne kommisjon maa drøfte 2 sporsmaal, som dog igrunnen hører sammen.

For det første bør vi ha *undersøkelser* av private organisasjoner parallelt med de undersøkelser, som utføres av paatalemyndigheten.

For det annet er vaare institusjoner *paataleundlatelse* og *betinget* dom i den form, som vi nu har dem overensstemmende med de strafferettslige linjer, som vi faar fremtiden bør følge.

For *undersøkelsens* vedkommende vil en saadan utført av en privat organisasjon være av en stor betydning for en objektiv og samvittighetsfull bedømmelse av de enkelte individer — og blandt dem serlig da de unge. Man vil gjennom en saadan fremlegge en rekke subjektive opplysninger av betydning for paatalemyndighet og domstole. En saadan undersøkelse bør man snaarest mulig faa lovfestet og da ikke blot til aa gjelde ungdom under 25 aar, men enhver lovovertrider.

Der vil ved enhver forbrytelse foreligge en rekke momenter, som vil ha influert paa lovovertrideren, men som man saa let gaar glip av, hvis der ikke anstilles de mest samvittighetsfulle undersøkelser av den enkeltes forhold i hjem, skole, paa arbeidsplass m. v.

Herunder burde man i størst mulig utstrekning faa en lovfestet legeundersøkelse av lovovertrederen. Enhver som har hat nogen befatning med forbrytere vet, at der blandt dem finnes en rekke, som er mer eller mindre psykisk defekte. Det gjælder straks aa faa skillett disse ut, faa dem under forsvarlig psykiatrisk behandling, ellers vil man meget let risikere, at de blir gaaende som vaneforbrytere.

Gjennem en effektiv psykiatrisk undersøkelse av lovovertredere vil man befri vaare fengsler for en rekke fanger, som under de nuværende forhold har sin stadige gang der.

Jeg gaar som en selvfølge ut fra, at disse undersøkelser blir overlatt en enkelt organisasjon. Aa stykke dem op paa flere organisasjoner er det samme som aa skape forvirring paa dette omraade.

Jeg forutsetter ogsaa, at al denne undersøkelse blir subsidær i forhold til vergeraadets arbeide. Vergeraadene maa være principale, og deres arbeide gaar forut for straffemyndighetene og deres hjelpere.

Der kan ogsaa reises spørsmaal om undersøkelsesarbeidet bør drives av fast lønnede funksjonærer ved foreningene eller av frivillige krefter. Man maa ganske sikkert hos os som i andre land, hvor »probation« er innført, bli staaende ved lønnede funksjonærer. Og man bør da sørge for til dette arbeide aa faa funksjonærer, hvis interesse og anlegg ligger for arbeidet. Det er et meget ansvarsfullt og viktig arbeide disse vil faa. Deres lønn maa settes saa høi, at de helt kan ofre sig for sitt arbeide.

Ved oversendelse til paatalemyndigheten av de enkelte undersøkelser, bør disse ledsages av foreningens innstilling.

Samtidig med denne innstilling bør der fremkomme et positivt forslag om hvad foreningen agter aa gjøre med den enkelte lovovertreder. Foreningen bør samtidig med løslatelsen av en person ha fullt paa det rene, hvor han skal anbringes og sørge for at han straks blir bragt i arbeide.

Der er her et spørsmaal, som er overmaade vanskelig

og betydningsfullt, og det er om de unge delikventer bør anbringes i optagelseshjem og lærehjem. Det kan vel neppe være delte meninger om, at man kun i yderste fall bør gaa til aa internere folk, selv om det skjer i saa frie former som i et optagelseshjem. Forbrytersk ungdom bør ikke som regel anbringes sammen. Det mest effektive er aa skaffe dem en dygtig og bra tilsynsførende og aa anbringe dem enten paa landet eller tilsjøs.

Skal man først anbringe dem i byerne — hvad selvfølgelig vil komme til aa skje i stor utstrekning gjælder det aa faa dem i et arbeide som passer for den enkelte, og kan gi ham den fornødne arbeidsglæde og virketrang. Man maa her se litt lengre enn til blot og bart aa skaffe den enkelte et tilfeldig arbeide. Arbeidet maa føre videre. Det maa kunne anspore den unge. Derfor bør de foreninger, som tar sig av lovovertrederne sørge for aa staa i forbindelse med haandverksmestere, som vil paaata sig aa lære de enkelte op til aa bli dygtige fagfolk. Aa anbringe unge gutter som f. eks. visergutter og losarbeidere er likefrem skadelig. De føres da inn i blindgater og skaffes intet arbeide, som for en lengre fremtid tilfredsstillter dem og adler dem.

Den forfærdelige bolignød, som vi nu gjennomlever, gjør at det er absolutt nødvendig aa ha optagelseshjem, hvor lovovertrederne kann bli inntil der kan skaffes dem ordentlig bolig. Der løslates fra vaare anstalter stadig unge mennesker, som staar uten tak over hodet. Disse maa straks anbringes i et optagelseshjem. Men man maa ha smaa optagelseshjem for derved aa hindre at der blir blandet sammen for mange forskjelligartede elementer og for aa hindre at de enkelte influerer paa hverandre i daarlig retning. Paa den annen side maa man ikke være blind for de fordeler, som et optagelseshjem gir. Man kann her faa anbrakt en rekke ungdommer, som man ellers uten tvil maatte ha anbrakt i fengsel. Og mangen en ung kvinne eller mann, som er rotløs eller hjemløs kann ty til et saadant hjem og derved undgaa aa komme ut for meget galt eller utsettes for

fristelser til aa begaa et lovbrudd. Det vilde ganske sikkert være heldig om man i alle større byer i likhet med London hadde saavel »Remand Home for Boys and Girls«, som »Home for working Boys«. Mens de første optagelseshjem bør ligge under saavel vergeraad som private foreninger, som tar sig av *lovovertrudere*, bør de sidste hjem være under styre av en serskilt organisasjon som intet har med lovovertrudere aa gjøre. Jo flere optagelseshjem man har, jo flere forskjellige organisasjoner der steller med saadanne desto bedre. Man har da lettere for aa anbringe de unge, og kan anbringe dem netop paa det sted, som passer best for den enkelte. De daarlig drevne hjem vil da dø bort litt efter litt.

Det er undersøkelsens opgave aa finne det sted, hvor det passer best aa anbringe den enkelte lovovertruder.

Naar nu innstillingen mot den enkelte skyldige lovovertruder er sendt paatalemyndigheten har denne aa treffe avgjørelse av om straff bør anvendes eller ikke. Man har 3 veier aa gaa, enten *paataleundlatelse* eller *betinget dom* eller endelig *straff*.

Bestemmelse om paatale skal undlates eller ikke treffes av Riksadvokaten og hjemmelen har man nu i lov av 25. juli 1919, som inneholder forandring i lov av 1. juli 1887 om rettergangsmaaten i straffesaker.

Efter denne lovændring som for tilsynets vedkommende traadte i kraft den 1. mars iaar, kann paatalemyndigheten uden hensyn til bevisets stilling undlate paatale »naar det antas, at intet offentlig hensyn krever, at strafbar handling paatales, navnlig naar serdeles lang tid er hengaatt siden dens forøvelse, eller serdeles formildende omstendigheter foreligger. Undlatelsen kann gjøres betinget av, at siktede ikke gjør sig skyldig i en ny forsettlig forbrytelse eller forseelse iløpet av en viss av paatalemyndigheten satt frist, der ikke maa overstige den for den straffbare handling satte forældelsesfrist og ihvertfall ikke 2 aar. Undlatelsen kann ogsaa gjøres betinget av, at siktede innen en saadan frist yder fornærmede hel eller delvis erstatning efter nærmere bestemmelse av paatalemyndigheten.

Ennvidere kann undlatelsen gjøres betinget av, at siktede i et tidsrum, som foran nevnt, underkaster sig tilsyn og forskrifter, som staar i forbindelse dermed av en av Kongen godkjennt forening, som utøver tilsyn med lovovertridere, samt hvis han er arbeidsledig, tar det arbeide foreningen skaffer — alt efter nærmere regler, som fastsettes av det departement som Kongen bestemmer. Foranstaaende bestemmelse bør i almindelighet bare komme til anvendelse overfor personer under 25 aar.

Likeledes kann undlatelsen gjøres betinget av at siktede avholder sig fra aa nyte rusdrikk i et tidsrum som foran nevnt, i saa fall bør han dog paa forhaand avgi skriftlig avholdsløfte eller melde sig inn i en avholdsforening. Tilsynet med betingelsens overholdelse kann overdras til en saadan forening, som i foregaaende led nevnt.«

Her er det git paatalemyndigheten en meget stor adgang til aa undlate paatale og istedet anvende tilsyn. Denne adgang bør paatalemyndigheten bruke i størst mulig utstrekning. Det er en let, bekvem og meget nyttig institusjon. Den sparer de unge for aa møte i retten og for mange av de uheldige følger, som en rettsforhandling med dom vil medføre. En rekke bagatelsaker blir avgjort paa denne maate. Og gjennom tilsyn av en privat forening garderer man sig mot at den unge setter sig utover de bestemmelser, som paatalemyndigheten fastsetter. Paataleundlatelse bør regelmæssig anvendes likeoverfor hver ungdom første gang han forgaar sig — saafremt det da ikke dreier sig om en større forbrytelse.

Der er imidlertid beklagelig nok kommet inn en reservasjon i de her citerede bestemmelser. Der staar, at tilsynsbestemmelsene i almindelighet bare bør komme til anvendelse overfor personer under 25 aar. Denne bestemmelse bør snarest utgaa av loven. Tilsynsbestemmelsene bør hos os som i alle andre land gjælde enhver lovovertreder. De er det essensielle ved paataleundlatelsen og har full gyldighet og betydning likeoverfor samtlige tilfeller hvor paatale undlates.

En fare inneholder denne store adgang som paatalemyndigheten har faat med hensyn til paataleundlatelse. Der kan skje vilkaarlighet, og der skjer vilkaarlighet. Vi har politi og statsadvokater, som aldeles ikke anvender paataleundlatelse. Ene og alene av magelighetshensyn fordi de mener, at det er mere praktisk aa faa en dom paa vedkommende, saa har man da saken grei, og slipper aa ta den oppaany, hvis vedkommende senere forgaar sig. Den private undersøkelse, som vi nu har etablert, og som vi vil ha fastslaat i alle straffesaker vil forhaabentlig snart skjerpe paatalemyndighetens og statsadvokatens ansvar og bidra til en mere effektiv haandhevelse av loven.

Undlafes ikke paatale sendes saken til domstolen, som saa har adgang til aa gi betinget dom. Her har vi »probation« i dens oprindelige skikkelse, saaledes som den virker i de lande, fra hvilke vi har hentet den.

Men det hastverk, som vort usakkyndige Storting gjennomførte »probation« med uten aa indhente sakkyndig utredning fra administrasjonen har bidradd til at vi har et helt uferdig system, og at vi snaest mulig maa faa reformer paa det her nevnte omraade.

Ved lov av 25. juli 1919 blev den almindelige borgelige straffelov av 22. mai 1902 forandret saaledes at dens § 52 kom til aa lyde:

»Naar retten idømmer straff av bøter, hefte inntil 6 maaneder eller fengsel inntil 3 maaneder, kann det i dommen bestemmes, at fullbyrdelsen av de nevnte straffer skal utsettes.

Retten bør herved foruten til forbrytelsen eller forseelsens størrelse og de omstendigheter, hvorunder den forøvedes ta hensyn til den skyldiges alder og vandel samt til om der er hengaat lang tid siden forbrytelsens forøvelse, om den skyldige har avgitt fullstendig og opriktig tilstaaelse og ydet den fornærmede den opreisning og erstatning, hvorpaa denne har krav, eller erklært sig rede til aa yde saadan erstatning. I siste tilfelle kan dommen oppstille som betin-

gelse, at domfeldte i et i dommen fastsat tidsrum, som ikke maa overstige 3 aar, underkaster sig tilsyn og forskrifter som staar i forbindelse dermed, av en av Kongen godkjennt forening, som utøver tilsyn med lovovertridere, samt hvis han er arbeidsledig, tar det arbeide foreningen skaffer — alt efter nærmere regler, som fastsettes av det departement, Kongen bestemmer. Foranstaaende bestemmelse bør i almindelighet bare komme til anvendelse overfor personer under 25 aar.

Staar den straffbare handling i forbindelse med misbruk av rusdrikk kann det opstilles som særskilt betingelse for straffens utsettelse, at domfelle i et i dommen fastsatt tidsrum, som ikke maa overstige 3 aar avholder sig fra aa nyte rusdrikk, i saa fall bør han paa forhaand avlegge skriftlig afholdsløfte eller melde sig inn i en avholdsforening. Tilsynet med betingelsens overholdelse kann overdras til en saadan forening, som i foregaaende ledd nevnt.«

Her har man et viktig felt for reformer. Og saadanne som ene og alene vil bringe os op paa høiden av lovgivningen bl. a. i England, Amerika og de øvrige skandinaviske lande. Det blir allsaa ingen farlige eksperimenter man gaar til.

Den første kritik jeg vil rette mot strfl. § 52 er at den kun kann idømmes, naar det gjelder straff av fengsel inntill 3 maaneder. Mens der ved paataleundlatelse ikke er satt nogen grense, er her dommerens avgjørelse innsnevret ved bestemmelsen om de 3 maaneder. Og det tiltrods for, at der her gjelder en offentlig, betryggende *rettsforhandling* med dom, mens det annet — paataleundlatelsen — foregaar i helt frie former. Den satte 3 mndrs. grense maa snaarest mulig fjernes. En retferdig bedømmelse av det enkelte individ bør aldrig snevres inn av uelastiske bestemmelser.

Jeg tror tvert om, at jo større straff man gir betinget dom, desto større sikkerhed har man for at lovovertrideren ikke forgaar sig paany.

Ogsaa her staar man overfor aldersgrensen 25 aar. Det virker ikke tilfredsstillende aa ha denne snevre grense.

Nu skulde man tro, at det laa i dommerens haand aa avgjøre om den betingede dom skulde avsones, hvis lovovertrederen paany forgaar sig. Saa er ikke tilfelle. Strfl. § 53 fastsetter, at forøver den i § 52 dømte senere nogen forsettlig forbrytelse eller forseelse, hvorfor han innen 3 aar efter dommens avsigelse som siktet undergis forfølgning med det utfall, at han dommes til fengsel, blir ogsaa den utsatte straff aa fullbyrde.

Det kan saaledes hende, at en ung gut, som har holdt sig bra like før 3-aars-fristens utløp begaar en mindre forbrytelse. Han maa da sans phrase utstaa den tidligere dom. Dette er ubillig og unødvendig.

Man bør derfor samle sig i kravet om at der aapnes en adgang for dommeren til aa avgjøre om en betinget dom bør fullbyrdes eller ikke ved ny forgaelse, og at han har adgang til ved paadømmelsen av den nye forbrytelse om nødvendig aa gjøre straffen for denne ogsaa betinget, og samtidig hermed forlenge fristen for den tidligere betingede dom, f. eks. med en halvpart. Det vil være en rationel og effektiv straffebehandling av unge lovovertrædere.

Vi bør ikke være i tvil om, at vi bør gjøre alt hvad der staar i vor magt for i det lengste aa holde de unge utenfor fengslet og søke aa paavirke dem gjennom tilsyn.

De av mig her citerte lover om paataleundlatelse og betinget dom inneholder ogsaa en annen bestemmelse, den nemlig, at paatale kann undlates og betinget dom anvendes saafremt den skyldige tar ophold i en offentlig eller av Kongen godkjennt læreanstalt for saa lang tid som anstaltens styre bestemmer i henhold til nærmere regler som er approbert av vedkommende Regjeringsdepartement, dog ikke for et lengre tidsrum enn 3 aar, i saa fall bør han paa forhaand avgi skriftlig løfte herom.

Her er det skjedd et brudd paa den utvikling som man hittil har fulgt. De klare prinsipper er at man *enten* maa

ha strafferettslig forføining bestemt av paatalemyndigheten og straffedomstole *eller* opdragende behandling bestemt av vergeraad og skolehjem.

• Man vil ved et lærehjem som det her omhandlede oppnaa, at der blandes sammen ungdom som blir anbrakt der av private myndigheter med den ungdom, som vergeraadene sender dit. Det blir en litet heldig og tilfredsstillende blanding.

Naar imidlertid den nye lov om vergeopdragelse blir vedtatt vil der rimeligvis skje en regulering av de hernevnte forhold idet vergeraadene og skolehjemmene vil faa anledning til aa ta sig av de unge forinnen paatalemyndighet og domstolene tar sig av sakerne.

Jeg har i det foregaaende pekt paa endel mindre reformer, som det skulde synes lett overkommelig at faa satt igjennem.

Men det er litet rimelig aa bli staaende ved disse.

Man bør gaa radikalere til verks og ta det hele straffesystem op til revisjon.

Det blir opgaver nokk for den straffelovskommisjon, som nu skal nedsettes i Norge.

Blandt de viktigste og vanskeligste spørsmaal, som den faar til behandling er avskaffelsen av de tidsbestemte straffe. Disse er særlig for unge lovovertrædere litet hensigtsmessig og passer ikke inn i et moderne opdragelses- og verne-system.

Vaar straffelov er som de fleste andre blit en bastard, fordi man ved utarbeidelsen av den har tatt hensyn til en rekke forskjellige formaal, som straffen skal fyldestgjøre. Vaare lovgivere har vaklet mellem generalpreventionen og individualpreventionen og forsøkt aa danne et kompromis mellem disse to ganske forskjellige straffeteorier. Det er neppe delte meninger om, at det, serlig hvor det gjælder unge forbrytere, maa legges den relativt største vekt paa straffens individualpreventive virkning.

Straffen, som betinges av den enkeltes handling, maa

ogsaa ramme den enkelte, og det paa en maate som tjener ham best. Det vil virke lite heldig, om man av hensyn til almenheten skulde forringe denne behandlingsmaate. Men anerkjender vi først denne individuelle straffebehandling, maa vi ogsaa bøie os for dens konsekvenser. Det er ikke nokk aa ha en vid strafferamme, hvis man helt skal være bunden av den straffetid, som dommeren setter innenfor denne grense.

Det er let aa innse, at en begaatt forbrytelse ikke lar sig omsette med fengsel i et bestemt antal dage likesaalitt som en dommer hvor stor menneskekjender han enn er ved straffeutmaalingen kann regne ut paa dagen, naar den unge forbryter blir kurert for sitt antisociale sindelag og atter kan gis tilbake til samfundet igjen.

Det er en sorgelig erfaring, som de fleste dommere vil faa, hvis de følger en ungdom, som de anbringer i fengsel paa korttidsstraffe, at straffen ikke virker overensstemmende med de teorier, som dommeren enten dommer efter eller iallefall tror han anvender.

Enhver fengselsmann vet og iagttar daglig, at de korte tidsstraffer ikke forbedrer og heller ikke avskrekker individerne. En ung gut, som først settes i varetegsfengsel og tilbringer de 5 à 6 uker der, som sakens behandling jevnlig lar, vil praktisk tatt ikke bry sig det ringeste om den endelige straff saafremt den dreier sig om maaneder eller dager. Før det første fordi der ingen praktisk følelig forskjjel er paa varetektsfengsel og straffefengsel. Før det annet fordi han allerede gjennom varetekten har vennet sig til fengselslivet, og fordi straffen, som til og med nedsettes til en tredjedel gjennom den skjerpede vann- og brødstraff, ikke frembyr nogen lange fremtidsutsikter, som kan bringe den enkelte til alvorlige refleksjoner og opgjør med sig selv.

Hvor langt mere effektivt, tankevekkende og selvopdragende vilde det ikke virke om retten innskrenket sig til aa konstatere skyldspørsmålet og saa overløt den unge lovovertreder i fagmenns hender. Den unge delikvent skulde

vite, at nu er hans skjæbne avhengig av ham selv og hans vilje. Der skulde skapes styrke og karakter, der hvor man nu saar likegyldighet og tankeløshet.

Der fører i Kristiania en bro — sukkenes bro kaldet — mellem retten og fengslet. Over denne bro gaar forbryterne, men aldrig dommerne. Her ligger en svakhet ved den norske domstols ordning, en svakhet, som vil falle vekk, hvis vi gjorde dommerne mere interesserte for de enkelte, som de dommer. For deres liv og tanker, for deres nutid og fremtid.

Naar den unge gut eller pike har forlatt dommerværelset anser dommeren sig ferdig med ham. Han overlates da i fengselfunksjonærenes hender. Nu skulde man tro, at disse fikk en bestemmende innflytelse paa de unge mennesker, hvis liv og velferd legges i deres hender.

Uten om benaadning og løslatelse paa prøve finnes der intet middel, som fengselsmannen kann benytte, hvis han finner den avsagte dom uretferdig, uhensigtsmessig eller paa den annen side lite betryggende saavel for individet som for samfundet. Dommeren har slaatt fast et bestemt antal dage som passende straff for lovovertrederen, og fengslets porte skal automatisk aapnes, naar disse dage er utløpet.

Hvilken lege — og fengselfunksjonærenes arbeide har ikke saa lite tilfelles med legens — vilde behandle en patient i en anstalt paa disse betingelser, og hvilken patient burde føle sig tilfreds med aa løslates paa en bestemt dag uten at han følte sig helbredet for sin sykdom eller for fangens vedkommende forvisset om at han hadde et sted aa gaa hen og et arbeide aa ta fatt paa?

Det vanskeligste spørsmaal blir nu dette: Hvem skal avgjøre, naar løslatelsen skal finne sted? Denne overmaate ansvarsfulle handling kann ikke legges i enkeltmennis hender, men maa samles i en kommissjon helst paa 3 medlemmer. I denne kommissjon er dommeren og fengselsdirektøren selvskrevet.

Dommeren skal her legge sluttstenen paa sitt arbeide med lovovertrederne. Han skal tilføre kommisjonen den nødvendige erfaring og kunnskap paa strafferettens omraade. Han skal paase, at der ikke treffes avgjørelser, som er sterkere fundert i øieblikstemninger enn efter nøktern overveielse. Han skulde kort sagt være den erfarne, nøkterne og overveiende representant for lov og rett.

Fengseldirektøren er uten tvil den som kjenner fangen best. Han faar let en makt, som kann være farlig, hvis den legges i en ukyndig manns hender. Det er med fengseldirektøren som med legen: stiller han feil diagnose eller anvender han feilaktig behandlingsmaate, kann dette lede til patientens død. Og det gaar saa ofte fengselsautoritetene som det gaar legene, de blir litt av — læ mig bruke *Krohnes* uttryk — autokrater. Og det tiltross for at den samme mann om disse har brukt de store ord: Selv om man har den best mulige lov, de beste dommere og det beste domsresultat, men uduelige fengselstjenestemenn, saa kann man kaste loven i papirkurven og brenne op dommen. *Krohnes* ord om fengselsfunksjonærene skulde anspore myndighetene til aa være forsiktig i valget av dem.

Men selv om man var aldrig saa heldig med det, vilde det være rimeligt, at man foruten de to autoriteter jeg har nevnt, ogsaa lar en representant for forsorgsvesenet eller en annen legmann faa plass i kommisjonen. Det vil gi den en tryggere sammensetning og en større alsidighet.

Det maa være en forutsetning, at de saker, som kommisjonen faar til behandling forelegges fengslets lege til uttalelse forinnen kommisjonen treffer sin avgjørelse. Derigjennem vil man opnaa et langt sikrere resultat.

Opnaar man først aa faa en kommisjon, som den her nevnte, bør den ogsaa avgi uttalelse i alle saker, som angaar benaadning.

Til al løslatelse bør benyttes tilsyn eller kontroll, og selve løslatelsen bør være betinget av, at angjældende faar fast arbeide og skaffes betryggende opholdssted. Aa løslate

en ung gut eller pike uten aa sørge for at de faar et sted aa gaa hen og et arbeide aa ta fatt paa, er ikke blot ufor-svarligt likeoverfor de løslatte, som saaledes blir satt like ut i fristelsen, men det er urationelt likeoverfor samfundet, idet det skaper utilfredse samfundsborgere, som man naar-somhelst kan risikere begaar et eller annet misgrep.

Overgangen mellem fengsel og frihet bør ordnes som en prøveløslatelse idet tilsynet overlates en privat organisa-sjon. Der bør i det hele tatt levnes fengslets direktør en viss frihet til aa behandle de unge lovovtreedere efter til-lidssystemet.

De skandinaviske lande har store utgifter til verne- og forsorgsinstitusjoner. De bør derfor ogsaa stille de største krav til disse, og sikre sig deres medvirken ved enhver løs-latelse, hvor det ikke paa forhaand er oplagt, at bistand er unødvendig.

Det er likesaa nødvendig, at en løslatt har en tilsyns-tid efter løslatelsen, som at en syk person har en rekonvales-senstid efter en operasjon.

For de unge, som har nogen æresfølelse er overgangen fra fengsel til frihet overmaate vanskelig. Det skyldes det langt hæftigere følelsesliv som de unge er i besiddelse av. Glæden blir saa let saa altfor stor, og mismotet kann knekke saa mangen en, hvis det ikke tages vare paa dem.

Jeg husker saa tydelig en ung pike, som en herlig vaar-dag blev løslatt fra fengslet. For hende var solen, livet, men-neskene intet mere.

Hun kom stadig op paa kontoret og klaget over, at hun ikke kunde færdes noget sted. Alle mennesker saa paa hende. Søkte hun en post, folte hun sig sikker paa, at chefen saa, at hun hadde sittet i fengsel. Hun folte, at forbryterstemplet var satt utenpaa hende.

Da det ikke hjalp aa tale hende til rette blev det sør-get for et 3 ukers landophold til hende, og da hun kom hjem fra dette, blev hun paalagt aa spasere 1 times tid hver

formiddag »paa musikken«. Det hjalp. Hun vandt igjen sin selvtillid og kunde saa anbringes i kontorpost.

Som man ser maa man ikke slippe den enkelte for man vet vedkommende i sikker havn.

Efterbehandlingen burde derfor være et nødvendig og lovfestet ledd i al straffebehandling mot lovovertridere like-saa sikkert som tilsynet er det for dem som behandles av opdragelsesmyndigheten eller som kommer inn under tilsynslovene.

Selve behandlingen i straffengslene bør for de unges vedkommende bære præget av at samfundet forlanger noget av de unge, før det viser dem den tillid aa løslate dem og sette dem ut i det fri samfund igjen.

Vaart hele arbeide skal være basert paa den største frihet under det største personlige ansvar.